

Devletleri Tahıl Yaratır

Dış politikada 'tahıl odaklı' doktrinlerin uygulanacağı bu dönemde güçlü olabilmek için tarımsal üretimi artırmak gerekiyor

Tahıl üretimi, Antik dönemde Mezopotamya, Mısır, İndus Vadisi ve Sarı Irmak havzasında kurulan devletlerin oluşumunda etkili oldu. Daha sonra temel gıda ürünlerinin listesine sulanmış topraklarda yetiştirilen pirinçle Yeni Dünya'daki mısır eklendi ama bunları takip eden diğer erken dönem devletleri de aynı örüntüyü izledi. Mısırla patatese dayanan İnka devleti, bu kuralın kısmi bir istisnası olarak görülebilse de anlaşılın o ki burada da vergilendirilen bitki ağırlıklı mısırdı. Sulak arazilerin bolluğu ilkel düzeyde bir kentleşme ve ticarete ön ayak olabiliyordu fakat büyük ölçekli bir tahıl üretimi yoksa devletin ortaya çıkması imkansızdı.

Peki taneli tahıl bitkileri ilk devletlerde neden bu denli devasa bir rol oynuyor? Daha detaylı ifade etmek gerekirse tarihsel kayıtlarda neden hiç mercimek devleti, nohut devleti, ekme ağacı devleti, tatlı patates devleti, yer fıstığı devleti veya muz devleti yoktu? Bu ekinlerin çoğu buğday ve arpaya kıyasla ekilen arazi başına daha fazla kalori veriyor. Bazıları daha az emek istiyor ve tek başına kullanıldığında

tahıllarla karşılaştırılabilir biçimde temel beslenmeyi sağlıyor.

Tahılların 'yer üstünde' eş zamanlı olgunlaşması, devletin vergi tahsildarı için görünür ve kıymet biçilebilir olmasıyla paha biçilmez bir avantajdı. Bu nitelikler buğday, arpa, pirinç, akdarı ve mısırı başat politik ekinlere dönüştürdü.

Savaşın Gölgesinde Buğday

Buğday (Triticum), buğdaygiller familyasından bütün dünyada ıslahı yapılmış tek yıllık otsu bitki cinsi. Birçok zamanın yaptıkları araştırmaların ışığında buğdayın gen merkezi olarak Anadolu, Batı İran ve Kafkasya kabul edilir.

Hız. Adem'in çocukları Habil ile Kabil'in arasındaki anlaşmazlığın bir tarafında yine buğday vardır. Kabil yetiştirdiği buğday başaklarından bir tutam sunmuştu Allah'a, Habil ise koyunlarından birini. Kurbanı kabul edilmeyen Kabil'in öfkesi, yeryüzünde ilk cinayetin işlenmesine sebep olmuştu.

Dolayısıyla buğday sadece insanın yeryüzü

macerasının başlamasına sebep olan yasağın adı değil, aynı zamanda uygarlığa geçiş sürecinin de en temel dinamiğidir. Keza semavi dinlerin hepsinde buğdayın temel motiflerden biri olduğunu söylemek mümkün.

Öte yandan buğday tabiatın süsü niteliğindedir. Kışın eriyen karla birlikte yeşerir, Nisan yağmurlarıyla boy verir. Rüzgarda yeşil bir deniz gibi dalgalanır. Başak verdiğinde gönence dönüşür, sarardığında yaz ortasıdır artık. Türk çiftçisinin dilinde atasözüne evrilen “Buğday ile koyun, gerisi oyun” sözü, buğdayın tarımla uğraşan kesim için temel geçim kaynaklarından biri olduğunu ortaya koyuyor.

Neolitik dönemlerden günümüze kadar önemini kaybetmeksizin yetiştirilen bitkilerden buğday, pandemi ile birlikte stratejik bir önem de kazandı.

Osmanlı ekonomisinde tarımsal üretimin rolünü sadece vergiler bağlamında düşünmek, meseleyi bir bütünlük içinde görmeyi engeller. Başta İstanbul olmak üzere şehirlerin iğesi, ordunun her türlü ihtiyacının (gerek insan unsurunun gerekse savaşlarda hayati rol oynayan hayvanların ihtiyaçlarının) karşılanmasında tarımsal üretim merkezi bir rol oynuyordu.

1920’lerde ise çiftçiliğin tamamına yakın bir bölümünün başlıca geçim ve gelir kaynağı olan hububat ekimi büyük ölçüde hava koşullarına bağlıydı. Çok düşük verimlilik alınırken buna karşı yüksek üretim maliyetleri de çiftçiliğin geneline hakimdi. Bir başka deyişle Cumhuriyet’in kurulduğu yıldan itibaren karşılaşılan “ekmek buhranı” 1920’ler boyunca sürdü. 1929, 1930 ve 1931 yıllarında da hububat ürünü bol olduğu ve ihracat yapıldığı halde gelirde bir sıçrama olmadı. (Kazgan, 1977: 242-245).*

1938 yılına geldiğimizde 3 milyon 830 bin hektar alanda 4 milyon 278 bin ton buğday üreten bir ülkeyiz ve ortalama verimimiz dekar başına 112 kilogram. Nüfusumuz ise 17 milyon civarı ve kişi başına düşen buğday miktarımız 251 kilogram.

1980 yılında 9 milyon 20 bin hektar alanda 16 milyon 500 bin ton buğday üreten bir ülkeyiz ve ortalama verimimiz 40 yılda yüzde 63 artışla 183 kg/dekar. Nüfusumuz 44,7 milyon ve kişi başına düşen buğday miktarımız 345 kilogram.

2000 yılında ise 9 milyon 400 bin hektar gibi rekor bir alanda ekimle 21 milyon ton buğday üretimini 223 kg/dekar verimle gerçekleştiriyoruz. Nüfusumuz 67,8 milyon ve kişi başına düşen buğday miktarımız ise 309 kiloya düşüyor.

2015 yılında tüm zamanların rekoru olan 22 milyon 600 bin ton üretime 7 milyon 866 bin hektar alanda 288 kg/dekar ortalama ile ulaşıyoruz. Nüfusumuz 78,7 milyon ve kişi başına düşen buğday miktarımız sadece 287 kilo oluyor.

2021 yılına gelindiğinde ise 2001 yılına göre alan bazlı buğday ekilişinde yüzde 28 küçülmeye 6 milyon 740 bin hektar alanda bir önceki yıla göre yüzde 13,9 düşüş gerçekleşiyor ve 17 milyon 700 bin tona 380 kg/da verim ile ulaşıyoruz. Nüfusumuz

84,7 milyon ve kişi başı düşen buğday miktarımız 208 kiloya kadar düşüyor. (Bu nüfusa geçici koruma adı altında ülkemizde bulunan yaklaşık 3,7 milyon Suriyeli ile diğer yabancı uyruklu şahıslar ve turist olarak gelen kişiler dahil değildir.)

Rakamlarla da görüldüğü üzere Türkiye’nin 1938 yılından günümüze dekar verimliliği buğdayda yüzde 245 artmış (özellikle 1960 sonrası kimyasal gübrelerin devreye girmesi, Yeşil devrim etkisi ve sertifikalı tohum kullanımının artması ile) ancak kişi başına düşen buğday miktarımız 345 kilogramlardan 208 kilogramlara kadar yüzde 40 düşüş göstermiş. Keza TÜİK verilerine göre, buğday ekili alanlarımız da son 20 yıl içerisinde yüzde 28 daralmış durumda.

Türkiye’nin yeterlilik matrisinde yer alan buğday yeterlilik oranımız 2019/2020 yılı itibarıyla yüzde 89 seviyesindeydi. Türkiye’de 2019/20 üretim sezonu itibarıyla toplam buğday arzı içerisinde ithalatın payı ise yüzde 37 idi.

Buna karşı, Tarım ve Orman Bakanlığı’nın 2020 yılı verilerine göre Türkiye buğday ithalatının yüzde 64,6’sını Rusya’dan gerçekleştirdi. İkinci sırada ise yüzde 13,4 ile Ukrayna var. Rusya ile Ukrayna’nın buğday ithalatındaki toplam payı 2020’de yüzde 78 oldu.

Son 20 yılda buğday ihracatı ithalattan 10,6 milyon ton fazla gerçekleşirken son 10 yılda bu miktar 2,8 milyon tona kadar düştü ve iklim değişikliğinin getireceği olumsuzluklar da göz önünde bulundurulduğunda buğday yeterliliğimizin yüzde 80’lerin altına düşebileceği ve açıkta kalan miktara erişimin buğday üreten ülkeler arasında her geçen gün artan ‘gıda milliyetçiliği’ ve savaşlar/çatışmalar neticesinde-zorlaşacağı, hatta dış politikada ‘tahıl odaklı’ doktrinlerin uygulanacağı bir döneme girdiğimizi söyleyebiliriz.

Yeni Süper Güç Tanımı

COVID-19 pandemisi sonrası küresel tedarik zincirinde ortaya çıkan sıkıntılar, mevsim anormallikleri ve son dönemde vuku bulan Rusya-Ukrayna savaşı neticesinde, dünyamız buğday ihraç eden ülkeler ve buğday ithal eden ülkeler olmak üzere iki kutuplaşmaya sahne oldu. Geçmiş 20 yılda buğday üretimini artıran Rusya ve özellikle yağlı tohumlarla birlikte bitkisel üretimde bölgesel güç olan Ukrayna’nın savaş halinde olması, 20 milyon ton Ukrayna tahılının adeta hapis olmasıyla sonuçlandı. Türkiye öncülüğünde oluşturulan Tahıl Koridoru Zirvesi’nin olumlu yansımaları bile geçen hafta tahıl fiyatlarında ileri vadeli işlemlere düşüş getirdi ancak hafta başında itibaren buğday fiyatları yine yükseliş trendine girdi.

Çok yakın bir gelecekte göreceğiz ki enerji, savunma sanayi ve tarımda kendine yeterli olan ülkeler gelecek dünyanın yeni süper güçleri olacak.

—Emrah İnce**

SÖZÜN ÖZÜ Tarımsal üretimi yeterli olmayan bir ülke, süper güç olamayacağı gibi o seviyede de kalamayacaktır.

“Nihayetinde insanlar istiflenmiş gıdalara, ekmeğe, zenginliklere el koyup bunları yeniden paylaştırmaya imkan ve cüreti olan insana veya topluluğa boyun eğer”****